

2/2002

COLEGIUL DE REDACȚIE

Responsabil serie: Prof.univ.dr. MIRCEA AGABRIAN
Responsabil număr: Conf.univ.dr. MIRCEA AGABRIAN
Membri: Asist.univ.drd. VLAD MILLEA
Redactor: Asist.univ. LILIANA IONAȘ

Coperta: MARIUS HERLEA

Responsabil pentru conținutul și calitatea articolelor revine în întregime autorilor

Copyright © 2002, Universitatea „1 Decembrie 1918”

RO – 2500 ALBA IULIA

Str. N. Iorga, nr. 13

Tel.: +40-58-811512; Fax: +40-58-812630

E-mail: auah@uab.ro

 Tiparul executat la Imprimeria Universității “1 Decembrie 1918” Alba Iulia

ISSN 1582-5566

SUMAR

Câteva considerații asupra evoluției mortalității, pe baza studiilor demografice recente.....	3
Profesor dr. Traian Rotariu, Univ. Babeș Bolyai, Cluj Napoca	
Cine devine și cum se menține lider?.....	11
Prof. univ. dr. Petru Iluț, Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj Napoca	
Sondajul de opinie ca bază a unei campanii publicitare.....	15
Prof. univ. dr. Septimiu Krausz, Universitatea din Petroșani Prep. univ. Irinel Stegar, Universitatea din Petroșani	
Procesul de emigrație din România.....	19
Prof. univ. dr. Dumitru Otovescu Catedra de Filosofie-Sociologie a Universității din Craiova	
Studiu de caz calitativ în cadrul proiectului: Albalact - integrator al procesului de dezvoltare rurală.....	27
Prof. univ. dr. Mircea Agabrian Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia	
Căsătoria ca instituție – între modelele culturale tradiționale și cele actuale în societatea românească.....	35
Conf. univ. dr. Dumitru Batâr, Univ. „L. Blaga” Sibiu	
Influența socială.....	43
Conf. univ. dr. Tiberiu Gagy, Universitatea din Petroșani	
Aspecte social-economice Privind activitatea agenților economici din Valea Jiului.....	47
Conf. univ. Dr. Ion Pârvulescu, Universitatea din Petroșani Prep. univ. Raluca Pârvulescu, Universitatea din Petroșani	
European community and regional development.....	51
Lector Univ. Eleni Spanou, Economist / Regionalist - EC Expert on Regional Development	
Constantele imaginii românilor în literatura imagologică húngară.....	55
Lector univ. dr. Mihai Turcu, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu	
Violul ca formă a devianței.....	63
Prep. univ. Anca Daniela, Universitatea „L. Blaga” Sibiu Conf. univ. Dumitru Batâr, Universitatea „L. Blaga” Sibiu	
Globalizarea între cunoaștere și distorsiune.....	65
Dorel Morândău, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu Horațiu Rusu, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu	
Politică și birocrație.....	69
Lector Dr. Alexandru - Augustin Beanu, Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu	
Evoluții particulare ale sistemelor psiho-sociale într-o tratare sinergetică.....	73
Lect. univ. dr. Alin Gilbert Sumedrea, Universitatea Lucian Blaga din Sibiu	
Identificarea liderilor comunitari. Pentru o abordare comparativă a perspectivelor metodologice.....	77
Lector univ. drd. Mihai Pascaru, Univ. "1 Decembrie 1918", Alba Iulia	
Stratificare socială la vârsta a treia.....	87
Lector univ. drd. Lucian Marina, Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia	

Constructul psihologic “ liderul transformational” în invatamintul militar modern.....	101
Lt. Col. Drd. Gheorghe Valeriu Pătan Șc. de Aplicație pentru Artilerie și Rachete Ioan Vodă, Sibiu	
Percepția socială a efectelor globalizării în rândul tinerilor.....	103
Asistent univ. Lavinia Zambori, Universitatea “Lucian Blaga” Sibiu	
Asistent univ. drd. Adela Popa, Universitatea “Lucian Blaga” Sibiu	
Coordonate fundamentale ale mișcărilor sociale.....	111
Asist. univ. drd. Valentin Fulger, Universitatea din Petroșani	
Integrarea socială a studenților militari.....	115
Mr. asist. univ. Florin Petruț, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” Sibiu	
Reprezentările studenților din academia forțelor terestre cu privire la învățământul superior militar.....	119
Asist. univ. drd. Mariana Dordea, Academia Forțelor Terestre “Nicolae Bălcescu”, Sibiu	
Dincolo de text. Stereotipuri de gen transmise de abecedare.....	123
Asist. univ. drd. Alina Coman, Universitatea “Transilvania” Brașov	
Asist. univ. drd. Claudiu Coman, Universitatea “Transilvania” Brașov	
Gospodăria de subzistență. Investigații în comuna Ponor.....	131
Asist. univ. drd. Buțiu Călina Ana, Universitatea “1 Decembrie 1918” Alba Iulia	
Stratificarea socială în România. Trecut și prezent.....	137
Asistent universitar drd. Vlad Millea, Univ. „1 Decembrie 1918” Alba Iulia	
Aspecte metodologice controversate ale cercetărilor pe tema mobilității sociale.....	145
Asist. univ. Drd. Liliana Ionaș, Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia	
Mediul familial viciat, factor favorizant al comportamentelor deviate.....	153
Preparator univ. Mihaela Camelia Schmidt, Universitatea Petroșani	
Preparator univ. Claudia Deneș, Universitatea Petroșani	

STRATIFICARE SOCIALĂ LA VÂRSTA A TREIA

Lector univ. drd. Lucian Marina, Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia

Abstract: *The author analyze, in the light of research on social stratification based on age, some of the social inequalities which people in retirement have fallen victim to. This stratification has been particularly discriminatory towards the elderly if one examines class and sex disparities, segregation of older stratum, rejection by the active sectors of society, and the stigmatization of agism, all of these being important factors in the social definition of aging.*

Introducere

Apariția teoriilor sociale despre vârsta a treia poate fi localizată în anii imediat următori celui de-al doilea război mondial, stimulată fiind de preocuparea guvernamentală în ceea ce privește consecințele schimbării demografice pentru câmpul muncii, în special în Statele Unite și Marea Britanie (Biggs și Powell, 2001).

Problematica cu o arie de răspândire largă a gerontologiei sociale a fost modelată de importante forțe externe: în primul rând de intervenția statului, interesat în obținerea unor rezultate anume în sănătatea și politica socială pentru vârstnici; în al doilea rând, de un mediu socio-politic și economic care a privit populația îmbătrânită ca fiind una care creează o ‘problemă socială’. (Phillipson, 1998).

Sociologia funcționalistă a dominat peisajul gerontologiei în SUA din anii '30 până în anii '60 (Blaikie 1999). Acest lucru a fost evidențiat în SUA prin predominanța școlii structural-funcționaliste, în speță prin activitatea ‘teoreticienilor detașării’ în ceea ce privește studiul îmbătrânirii (Phillipson 1998). Protagonistii **teoriei detașării** pot fi socotiți Cumming și Henry (1961), care au studiat modul cum se îndepărtează vârstnicii de rolurile pe care le au la locul de muncă și cum se pregătesc pentru detașarea finală: moartea (Powell, 2000; 2001). Ei au mai sugerat că retragerea graduală a vârstnicilor din rolurile deținute la locul de muncă și din relațiile sociale este ‘inevitabilă’ și reprezintă un ‘proces natural’:

...retragerea poate fi acompaniată de la început de o preocupare crescută de sine: anumite instituții pot să-i ușureze acest lucru (Cumming și Henry 1961:14).

Cumming și Henry (1961) susțin că procesul detașării este inevitabil, recompensator și este un proces universal de retragere a individului din societate. O asemenea detașare are loc și pentru a minimiza dezbinarea socială cauzată de moartea persoanei îmbătrânite (Neurgarten 1996).

Prin susținerea ‘detașării’ de rolurile de la locul de muncă, teoria detașării este un foarte puternic argument pentru guverne în legitimarea barierele bazate pe vârstă (cine poate munci și cine nu) (Powell 1999).

A doua teorie funcționalistă, **teoria activității**, reprezintă opusul teoriei detașării, din moment ce susține că o 'bătrânețe' de succes poate fi realizată prin menținerea rolurilor și relațiilor sociale ale vârstnicului (Powell, 2001). Teoria activității precede, de fapt, din punct de vedere istoric, teoria detașării. În 1950, Havighurst și Albrecht (1953, citat de Katz în 1996) au insistat că îmbătrânirea poate fi o experiență creativă și activă. Pentru teoreticienii activității, detașarea nu mai este un proces natural și inevitabil așa cum a fost descris de Cumming și Henry.

Teoria activității neglijează totuși chestiuni ce privesc puterea, inegalitatea și conflictul dintre grupurile de vârstă.

Phillipson (1998) susține că cele două teorii funcționaliste 'impun' un sens binar îmbătrânirii: ori te vei 'detașa' ori vei fi 'activ'. Cele două teorii ale îmbătrânirii sunt orientate spre dimensiunea macrosocială și nu reușesc să explice tensiunile din cadrul grupurilor de vârstă (Powell, 1999).

Ca o replică intelectuală împotriva dominanței teoretice a funcționalismului, a apărut **economia politică a vârstei a treia**. Ea se trage din analiza marxistă a construcției sociale a vârstei înaintate (Estes 1979). Astfel, vârstnicii au ajuns să fie priviți de către guverne, nu numai în termeni medicali, ci și în termeni de resurse. Acest lucru a dus la o nouă percepție a atitudinilor față de vârstă și îmbătrânire. Phillipson (1998: 17) susține că:

'Vârstnicii au ajuns să fie priviți ca o povară în economiile vestice, ... fiind văzuți drept creatori de presiuni intorelabile asupra cheltuielilor publice'.

În SUA, teoria economiei politice a vârstei a fost conturată prin studiile lui Estes (1979) și Estes, Swan și Gerard (1982). În mod similar, în Marea Britanie, lucrările lui Walker (1981), Townsend (1981) și Phillipson (1982) au adăugat o dimensiune sociologică critică la înțelegerea vârstei și îmbătrânirii în societățile capitaliste avansate. Estes (1979) studiază cum decide și dictează statul, modul de alocare a resurselor. Aceste acțiuni influențează retragerea din activitate și pensionarea.

În anii '80, a avut loc o accelerare a **preocupărilor feministe** legate de vârstă și îmbătrânire (Arber și Ginn 1991 și 1995). Conform lui Acker (1988 citat în Arber și Ginn 1991) în toate societățile cunoscute relațiile de distribuție și producție sunt influențate de sex și vârstă. 'Salariile' capătă, de exemplu, un înțeles specific în funcție de vârstă. Astfel, tinerii muncesc pe mai puțini bani decât adulții, care la rândul lor muncesc pe mai puțini bani decât adulții de vârstă mijlocie.

Anii '90, au adus un mare interes din partea **teoreticienilor postmoderniști** pentru fenomenul de evitare a îmbătrânirii prin oportunități crescute de timp liber pentru vârstnici și prin accentuarea folosirii bio-tehnologiilor pentru facilitarea longevității (Blaikie 1999; Featherstone și Hepworth 1993, Featherstone și Wernick 1995 și Powell și Biggs 2001). Rădăcinile intelectuale ale 'gerontologiei postmoderne' derivă din superba analiză a lui Jaber F. Gubrium asupra bolii Alzheimer în SUA și stabilirea barierelor între îmbătrânirea 'normală' și cea patologică; vârsta a treia este privită ca o 'mască' care ascunde identitatea esențială a persoanei.

Pentru Featherstone și Hepworth (1993) două probleme trebuie puse la bazele gerontologiei moderne. În primul rând, gerontologii sociali trebuie să fie conștienți că poate exista o tensiune între înfățișarea externă a corpului, feței, capacitățile funcționale și sentimentul intern subiectiv al identității personale. În al doilea rând, vârstnicii sunt de obicei 'fixați' în roluri fără resurse care nu justifică bogăția experiențelor individuale pe care le dețin.

Conform lui Powell și Biggs (2000), folosirea noilor tehnologii pentru a modifica înfățișarea identității îmbătrânite este un atribut al postmodernității. Pentru a-l parafraza pe Moody (1998) aceste tehnologii dețin promisiunea unor 'corpuri utopice' sau perfecte.

Definiții ale vârstei

Cuvântul vârstă are diferite sensuri. După dicționarul Robert (ed.fr.), vârsta poate fi:

- durată vieții umane, adică o măsură, de exemplu: "a murit la 75 de ani"
- timpul scurs între naștere și momentul în care se vorbește
- o perioadă determinată de desfășurare: vârsta rațiunii, vârsta ingrată, vârsta adultă, vârsta a III-a, etc
- o mare perioadă din istorie: epoca de piatră, epoca cavelor, Evul mediu, etc.

Pe lângă acestea, Dicționarul limbii române contemporane (Breban), mai dă câteva semnificații:

- etapă în viața cuiva, caracterizată prin anumite aspecte
- număr de ani împliniți pentru ca cineva să se bucure de anumite drepturi

Dacă ne referim la indivizii umani, vârsta înseamnă plasarea pe coordonata timpului, trecând în funcție de ani de la un statut la altul, câștigând și pierzând anumite drepturi și obligații. În toate culturile și civilizațiile s-a făcut distincția între copii și bătrâni, de exemplu, dar nu s-au stabilit bariere fixe, cu atât mai mult cu cât nimeni nu s-a preocupat să știe vârsta care o are la modul precis în care se face înregistrarea în societatea modernă. Trecerea de la copilărie la vârsta adultă era obiect de ceremonii inițiatice, fiind marcată prin semne exterioare, corporale sau costume. Vestigiile unor asemenea rituri se găsesc și în societățile contemporane.

Pentru o lungă perioadă de timp, "copilul" nu era deosebit într-un mod precis de "adult"; era un adult în miniatură, și de când ieșea din copilărie, în jur de 7 ani, era integrat în lumea adulților, împărțea (participa) la munca și distracțiile lor. Oricum, trecerea de la o stare la alta nu se făcea în funcție de vârstă, sau de o dată anume. Problema vârstei nu se punea, nu existau "probleme ale vârstei", conta ceea ce individul era capabil să întreprindă sau ceea ce nu mai putea să facă.

Clasa socială era cea care determina drepturile și locul în societate, vârsta nu era un obstacol în sine pentru nici o acțiune umană. Conta totuși experiența de viață, care mai ales în grupurile analfabete sau semianalfabete era o puternică sursă de prestigiu și putere. Pe scurt, cunoștințele și îndemnările erau calitățile pe baza cărora se stabilea valoarea unui individ.

Astăzi vârsta nu mai este legată de capacități, ea contează în sine pentru obținerea anumitor drepturi, pentru intrarea în instituții și organizații și chiar pentru accesul la venituri mai mari. În România se menține și astăzi o meritocrație a vârstei în domeniul politicilor salariale. Dincolo de anumite vârste, nu mai contează competențele persoanei: este în limita vârstei, sau în afara acestor limite.

Putem observa cu ușurință cum viața cotidiană a devenit o cursă de obstacole marcată de "perioadele de viață", adică cele care certifică sau nu anumite acțiuni, comportamente sau dimpotrivă justifică lipsa unor drepturi sau îndatoriri, a unor sancțiuni sau a modului de sancționare a comportamentelor. Din laboratoarele psihologilor și medicilor, vârsta a trecut astfel în câmpul social, ajungând să fie instrumentată ca o boală în spațiul social: nu are vârsta discernământului (copiii) sau are vârsta discernământului, dar nu mai are vârsta potenței fizice (bătrâni)

Pe măsură ce o societate se burocratizează, în înțeles weberian, ea se informatizează, se dezvoltă vârstele devin categorii din ce în ce mai precise. Să remarcăm faptul că suntem supuși unei anumite uniformizări, plasăm fiind într-o categorie de vârstă în care exigențele sunt aceleași, iar aprecierea se face în termenii în care reușim să ne încadrăm pe trepte din ce în ce mai fine. Dacă un anumit copil, intrat obligatoriu la școală de la 6-7 ani, nu știe încă să citească după o anumită vârstă, va fi declarat înapoiat, îndrumat chiar spre forme speciale de învățământ, nefiind capabil să se dezvolte la viteza stabilită pentru perioada sa de vârstă. O altă situație: dacă un copil vine la școală

știind deja să scrie și să citească va fi tratat împreună cu colegii săi de generație care nu știu să scrie și să citească.

Încă din școală începe separarea indivizilor după vârstă, separarea care va "cuceri" pas cu pas diferite sectoare ale societății, culminând cu situația în care generațiile diferite nu mai au nimic în comun, nu mai știu să facă ceva împreună, relațiile sociale fiind "rupte" după vârstă.

Revenind la clasificarea vârstelor, pot fi distinse mai multe categorii de vârstă:

1. cu frontiere precise:

- vârsta cronologică, ce definește timpul scurs între naștere și momentul prezent
- vârsta juridică și socială, care este fixată de societate și determină drepturile și îndatoririle fiecărui cetățean după vârstă: vârsta căsătoriei, de vot, de mers în armată, de ieșit la pensie, etc.

2. cu frontiere imprecise:

- vârsta psiho-afectivă: dată de istoria și bagajul genetic al individului
- vârsta cognitivă: se referă la dezvoltarea capacităților intelectuale
- vârsta fizică și biologică: foarte greu de stabilit global

Tipul 2 de vârste, cu frontiere imprecise, strâns legate de dezvoltarea unui individ, nu se vor supune nici unui "regulament" și nu vor urma nici un paralelism cu vârstele ce au frontiere precise. De exemplu, cineva poate să aibă vârsta legală pentru căsătorie, să se căsătorească, dar să nu fie atinsă vârsta maturizării sexuale sau a maturizării sociale, ori ambele.

În ceea ce privește vârsta biologică, trebuie să subliniem un caracter particular al ei. Îmbătrânirea este diferențială, atinge în mod diferit indivizii de aceeași vârstă cronologică, în plus organele și funcțiile nu îmbătrânesc toate cu aceeași viteză la toate persoanele. Cineva poate să aibă o inimă tânără și o funcționare a aparatului digestiv îmbătrânită. Abaterile intra-individuale sunt la fel de importante ca diferențele inter-individuale.¹

Același lucru este întâlnit și în dezvoltarea intelectuală și psiho-afectivă. Fiecare își urmează drumul, "soarta". Indivizii au practic o infinitate de trăiri și stări psiho-afective, care nu pot fi atribuite după un calendar anume pentru grupuri sau colectivități umane.

Peste carta individuală unică de trăiri și dezvoltări psihice societatea impune, suprapune fapte sociale, care pot fi numite fapte-timp: "e timpul pentru muncă", "e timpul pentru odihnă" cu decupaje din ce în ce mai strânse și precise de durată. În acest fel există în fiecare zi "timpuri" ai muncii, ai odihnei, etc. Săptămâna este și ea tot mai mult supusă intervenției reglementărilor sociale, fiindu-i consacrată legi și coduri de legi.

Distribuirea timpului devine în societatea modernă o miză politică, pentru care forțele sociale se înfruntă: durata săptămânii de lucru, durata concediului plătit, concediile de îngrijire a copilului. Poate pensionarii nu-și vor o durată a pensionării!

Stratificarea după vârstă

Stratificarea după vârstă fixează indivizilor "diferite roluri în societate după vârsta pe care o au" (Moody, p.66). Stratificarea bazată pe vârstă implică o serie de norme reieșite din comportamentele tinerilor, adulților și bătrânilor, în schimb nu există mobilitate între straturi pentru că înaintarea în vârstă este ireversibilă. Revenind la tipologia vârstelor, observăm că dacă mobilitatea cronologică este în mod fatal ascendentă pe tot parcursul ciclului vieții, mobilitatea statutului este iremediabil descendentă când o persoană atinge ultimul strat. Ocupația, rolurile și funcțiile vârstei adulte sunt șterse și dispar fără compensare, în același timp în care scad veniturile. De altfel, acest fenomen se

¹ În "Le quatrieme age", Amedee Thevenet, prezintă un interesant mijloc de surprindere a îmbătrânirii diferențiate a corpului uman, metoda Geronte, p. 44-48

înscrie într-un context de variabilitate intra-culturală pentru că o persoană nu trece peste acest strat la aceeași vârstă în diferite culturi și subculturi, ceea ce accentuează arbitrarul.

Vârsta a treia înglobează o diversitate de persoane care intră în ea cu un singur numitor comun: cel al pierderii statutului lor social anterior. Se întâlnesc aici femei de 55 de ani în plină formă fizică și mentală, dar care, datorită plecării copiilor și / sau văduviei s-au trezit cu resurse financiare slabe și deposedate de singurele roluri care le asigurau un statut social: cele de soție și de mamă; persoane recent pensionate de 60 de ani (în România), 65 de ani (Canada) sau 70 de ani (S.U.A.) pe care anumite reglementări le obligă să-și părăsească activitățile profesionale; muncitori și muncitoare de toate vârstele epuizați de practicarea unei meserii dure în condiții de insalubritate fizică și mentală, tolerate de normele sociale; persoane fericite că profită în sfârșit de o viață eliberată de constrângerile muncii cotidiene; în fine, persoane de 75 de ani și mai mult care pot fi considerate ca persoane în vârstă, dar a căror stare de sănătate fizică și psihică, precum și gradul de autonomie sunt departe de a contura profiluri identice. Aceste discrepanțe trebuie adăugate inegalităților statutului socio-economic: un medic sau un profesor pensionat nu abordează aceeași clasă de vârstă cu aceleași handicapuri ca un muncitor sau o mamă de familie care nu a fost niciodată pe o piață de muncă, și deci cu un grad de dependență și de devalorizare diferit.

Am putea remarca că, atunci când stratificarea pe vârste este completată de stratificarea pe clase, persoanele în vârstă sunt victime ale unei duble discriminări. Ultimul strat de vârstă este marcat de pierderi sociale importante ale statutului și rolurilor și dacă se mai adaugă acestei inegalități sociale a vârstelor, inegalitatea de clasă, persoanele în vârstă sunt încă o dată afectate.

Astfel, însăși bătrânețea este definită social prin criteriile de ieșire la pensie, fiind fiziologic supusă variațiilor legate de ocupație și statutul socio-economic al persoanelor. Ceea ce numim îmbătrânire diferențiată este fenomenul rezultat din diferența dintre vârsta cronologică a unei persoane, adică numărul de ani scurși de la nașterea sa, și vârsta sa biologică corespunzătoare performanțelor fiziologice. Se obțin astfel două categorii: sub-îmbătrânire și supra-îmbătrânire.

Modul de viață în timpul pensionării este în egală măsură tributar apartenenței de clasă pe timpul vieții active a unei persoane. După prima sa mare anchetă despre pensionarii parizieni, A. M. Guillemand a stabilit alte corelații între clasele sociale și tipul de îmbătrânire socială. Ea a demonstrat că, în timpul pensionării, comportamentul este diferențiat în funcție de două grupe de două grupe de variabile, unele legate de statul actual (sănătate și venit) a unei persoane de vârsta a treia, altele legate de clasa socială, adică de meserie și școlarizare. Ele definesc tipurile diferite de comportament ale pensionarilor.

Dacă luăm în considerare situația femeilor pensionate, discriminării de clasă trebuie să îi adăugăm o alta, legată de sex. Dacă femeile au avantajul de a trăi mai mult, ele dețin recordul de sărăcie al persoanelor pensionate în majoritatea țărilor care au sisteme publice de pensii. Mai mult, această perioadă de viață mai lungă care le-a fost dată, este rezervată pentru anii cei mai riscanți ai vieții, atunci când majoritatea din ele sunt afectate de diferite boli și sunt condamnate să trăiască în așteptare, adică în așteptarea trecutului. Acestor condiții, trebuie să le adăugăm izolarea, solitudinea nesupraviețuirii partenerului de viață și a anturajului lor imediat. Pentru unele dintre ele acest profil este spectrul unei sub-culturi cu patru dimensiuni: de bătrânețe, solitudine, sărăcie și morbiditate.

Mai multe domenii ale societății întăresc aceste asumții despre grupele de persoane pe baza vârstei. Practicile medicale moderne califică indivizii în grupe de vârste. Asumțiile sunt susținute de procese biologice cum ar fi pubertatea și caracteristicile fizice (media de înălțime, media de greutate)². Legile moderne acordă anumite drepturi cu vârsta (dreptul de a obține un permis de conducere, dreptul de a întemeia o familie, etc.). Normele educaționale impun segregări puternice după vârstă. Acest sistem este astfel construit încât "fiecare etapă se bazează pe precedentă" (Moody, p.36). Relațiile de vârstă integrate, realizate într-o singură sală de curs (în trecut), au evoluat spre legături puternice între indivizii de aceeași vârstă. Stratificarea după vârstă

² În domeniul practicilor medicale privind îngrijirea copilului mic, există o mare doză de standarde de greutate, de înălțime, de aparență fizică, atribuite unor perioade de timp foarte strânse.

s-a extins și spre activitățile extracuriculare: activități sportive, distracții, frecventarea de localuri, etc. Practicile în materie de stratificare socială au dus la creșterea contactului asociat pe vârstă, iar intensificarea va avea ca efect strângerea legăturilor pe vârste.³

Strângerea legăturilor pe vârste marchează drumul de viață a indivizilor. Comportamentele individuale vor ajunge să reflecte adesea comportamentul grupului similar de vârstă. Pe parcursul secolului XX, sociologii "utilizează vârsta ca un predictor de profunzime în analizele statistice" (Chudacoff 28, 50).

Stratificarea după vârstă va atinge treptat și nucleul familial. O cină tipică nu va mai presupune prezența tuturor membrilor în jurul unei mese încărcate de mâncare cu o figură parentală tronând în capul mesei. În loc de aceasta se generalizează comportamentul "mănâncă și pleacă". Chudacoff explică acest act prin faptul că membrii familiei au fiecare angajamente sociale și profesionale, fiind nevoiți să cineze la ore diferite (p. 167, 168)

Stratificarea pe vârste în condițiile societății moderne mai are o consecință în plan psiho-comportamental: creșterea individualismului (marcat prin intensificarea nevoii de control a vieții personale). Chudacoff sesizează pentru S.U.A. o creștere a numărului de gospodării de o singură persoană, la toate vârstele (1940-1990). Și pentru România se observă o tendință de acest tip dacă comparăm numărul de gospodării de o persoană la recensământul din 1977 (13,9%) cu cel de la recensământul din 1992 (17,1%). Evident nu putem face nici o generalizare plecând de la aceste cifre.

Intensificarea nevoii de "control" în societatea stratificată după vârstă are consecințe negative la adresa persoanelor în vârstă. Teoria modernizării demonstrează cum "pe măsură ce statusul bătrânilor intră în declin societatea devine mai modernă" (Chudacoff, 72), iar separarea tinerilor de adulți în viața familială devine "dezirabilă, normală și necesară" (p.59). Odată cu schimbarea tehnologică, nevoia de actualizare a cunoștințelor, de aducere a lor la zi crește rapid, într-un asemenea ritm încât "cunoștințele devin desuete într-un interval de 5 sau 10 ani" (p.79). Fără cunoștințe actualizate de tehnologie, procentajul muncitorilor de 65 de ani și peste se diminuează simțitor pe parcursul secolului 20 în S.U.A. :

ponderea muncitorilor de 65 de ani și peste în totalul populației de această vârstă	1900	70%
	1950	45,8%
	1993	>15,6%

sursa: Manheimer, p.100

Separarea societală a bătrânilor și pierderea de productivitate atribuită persoanelor în vârstă constituie baza stereotipurilor ageiste.

Într-un studiu realizat de Mary Lee Hummert, pe un eșantion de 40 de bătrâni și 40 de adulți a reieșit că imaginea cea mai des întâlnită despre bătrâni este aceea a individului deznădăjduit "preocupat până peste cap de alimentație și controlul vieții sale" (Moody, 124)

Într-o a doua categorie, stereotipurile sociale despre bătrâni îi privesc pe aceștia ca fiind un grup de vârstă neajutorat și neproductiv. Multe case de bătrâni de astăzi utilizează acest stereotip. Harry R. Moody susține că bătrânii sunt țintele predilecte ale intensificării controlului personal în casele de bătrâni, unde se ajunge la o "totală instituționalizare a facilităților acestor indivizi, priviți doar ca azilanți mai degrabă decât indivizi" (p. 23). Ellen J. Langer, psiholog la Harvard University, a încercat să determine dacă azilele de bătrâni împiedică sau nu manifestarea capacităților unei persoane în vârstă datorită unor asemenea stereotipuri despre îmbătrânire. Ea a folosit un grup de control și un grup experimental, ambele formate din bătrâni azilanți. Grupul experimental avea posibilitatea de luare a unor decizii privind viața personală într-o mai mare măsură decât grupul de

³ Există și în România solidarități de vârstă care trec uneori peste orice barieră de stratificare după venit sau clasă socială. Colegii de generație, colegii de școală sunt surse importante de capital relațional pentru o persoană. De multe ori indivizii merg la o școală (facultativă) pentru a ieși din cercul relațional familial și a intra într-o altă sferă relațională.

control. Exemple ale unor asemenea decizii personale sunt: ora de masă, de odihnă, de alegere a activității curente, etc. Grupul de control a fost constituit de rezidenți din mediul obișnuit al unei case de bătrâni. După încheierea experimentului, rezidenții din grupul experimental aveau mai multă inițiativă și erau semnificativi mai activi, viguroși și sociabili decât ceilalți. În plus, rata mortalității în grupul experimental a fost cu 15% mai mică decât în grupul de control. Bazându-se pe studiul său din 1976, Langer susține că: "...deși multe persoane în vârstă au nevoie de ajutor, ele primesc mai mult ajutor decât au nevoie. Când voința de a acționa este contracarată, ea atrofiază dorința de a-și purta de grijă singur" (p.37-39).

Sterotipurile ageiste contribuie la formarea unei subculturi a persoanelor în vârstă, datorată, conform teoriei subculturii, vulgarizării și excluderii prin cultură (Quadagno 29). Vulgarizarea pentru stratul de bătrâni este dată tocmai de trăsăturile menționate ale procesului de îmbătrânire, în special de stereotipizare. Excluderea bătrânilor din cultura americană se reflectă sugestiv, printr-un exemplu tipic american, în felicitările aniversare. Acestea au popularizat expresia "Over the hill" pentru celebrarea celei de-a 40-a zi de naștere. Chiar dacă termenul folosit este de un umor aparent blând, implicațiile sociale sunt dure. Reprezentarea primei părți a vieții ca fiind ascendentă și a stagiilor finale ale vieții (later life) ca descendente, sugerează un declin rapid al sănătății și al fericirii și o excludere a bătrânilor din reprezentările culturii americane.

Pe de altă parte, bătrânii de 75 și mai mult constituie "segmentul cu creșterea cea mai rapidă din S.U.A. de astăzi" (Manheimer, p.4) iar procesul este văzut ca o adevărată tranziție socială: "golden transition". Condițiile care au permis-o sunt, consideră Manheimer, descoperirile tehnologice din medicină, practicile medicale și nutriția toate ducând la o prelungire a duratei vieții (p.812).

Plecând de la realitatea unei asemenea tranziții, Moody clasifică persoanele în vârstă în două categorii: "bătrâni-bolnavi" și "bătrâni-sănătoși" (p.8-9). "Bătrânii-bolnavi" se regăsesc în cele mai multe stereotipuri. Ideea lui Moody de a face o asemenea separare nu are numai rațiunea de a deosebi bătrânii ce sunt sau nu supuși stereotipurilor, ci pleacă de la constatările dr. Nathan Shock, care realizând mai multe studii longitudinale în Baltimore (S.U.A), afirmă că "incapacitățile persoanelor în vârstă sunt mai degrabă rezultatul bolii decât a vârstei în sine" (Manheimer, p.812). Tot Manheimer menționează cercetările și acțiunile dr. Robert Butler, care a militat în anii '80 pentru ideea de "bătrânețe productivă" definită ca "un tip de bătrânețe necaracterizată prin dependență și declin, ci considerată ca o perioadă de creștere și contribuție continuă în societate" (p. 812). Manheimer susține că există din ce în ce mai mulți bătrâni care fac exerciții fizice, călătoresc, participă la acțiuni de voluntariat și chiar își construiesc o a doua sau a treia carieră la bătrânețe. Aceste noi perspective asupra bătrâneții resping prima teorie majoră în studiile sociale asupra îmbătrânirii, a sociologilor Elaine Cumming și William Henry, *teoria dezangajării, care era centrată pe declinul rolurilor și a productivității bătrânilor*.

În concluzie, la acest capitol cu caracter de fundamentare a unei cercetări despre stratificare și îmbătrânire, putem spune că informațiile și studiile prezentate ne fac să credem că patternurile comportamentale asociate vârstei a treia sunt într-un moment de schimbare, dar că există încă numeroase elemente de inegalitate despre și în interiorul categoriei vârsta a treia. Este interesantă, în context, afirmația lui Moody în privința cursului de viață care a devenit, spune el, mai dezinstituționalizat, mai fragmentat, mai haotic și mai imprevizibil (p.79).

Cercetarea asupra îmbătrânirii și stratificării sociale⁴

a) Structura eșantioanelor

- Pensionari județul Alba (eșantionare bistadială stratificată: tip localitate și sex): PENSJUDET (692 DE CAZURI)
- Pensionari Alba-Iulia (eșantionare stratificată): PENSUNICIPIU (559 DE CAZURI)
- Persoane active Alba-Iulia (eșantionare stratificată): ACTMUNICIPIU (538 DE CAZURI)

TOTAL: 1789 DE PERSOANE INVESTIGATE

b) Date despre subeșantioane:

- pentru municipiul Alba Iulia

Doar pensionari	Pensionari împreună cu activi	Persoane active împreună cu pensionari	Doar persoane active	Componența subeșantionului
PENSMUNICIPIU	PENSMUNICIPIU	ACTMUNICIPIU	ACTMUNICIPIU	Eșantionul din care este extras
298	261	148	389	Volum

- pentru județul Alba

Pensionari orașe din județ, altele decât Alba Iulia	Pensionari rural județul Alba	Componența subeșantionului
PENSJUDET	PENSJUDET	Eșantionul din care este extras
326	366	Volum
31 (au fost alese comunele, după distanța față de oraș și zonă, și apoi satele)	11 (toate orașele)	Nr. punctelor de eșantionare (localități)

c) Procedura de selecție:

- pentru municipiu: sunt alese cartierele, din cartiere străzile, de pe străzi imobilele, iar din imobile familiile, iar din familie un activ și un pensionar sau după caz, doar un activ sau doar un pensionar
- pentru județ: este ales tipul de localitate, din tipul de localitate sunt alese pentru oraș străzile, iar pentru localitățile rurale sunt alese tipul de comune, din tipul de comune sunt alese satele, iar din sate sunt aleși pensionarii;

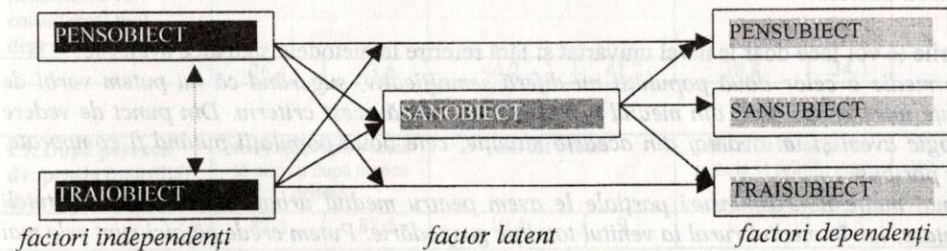
⁴ Este o cercetare realizată în cadrul și cu sprijinul Universității "1 Decembrie 1918", căreia îi arăt întreaga mea grațitudine. Prezint aici, datorită spațiului, mai mult "spicuiuri metodologice" ale acestei investigații, care se întinde pe o perioadă de trei ani consecutivi.

d) Fazele cercetării de teren:

	persoane investigate	tipul cercetării
iulie 2000: cercetarea exploratorie (s-a testat o parte a chestionarului, cea originală; s-a testat componența familiilor prin realizarea a 250 fișe de familie)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 766 persoane (prin fișe de familie) ▪ 65 persoane (prin chestionare primare) 	calitativ-cantitativă
iulie-august 2001: cercetarea propriu zisă și realizarea celor trei baze de date: PENSJUDET, PENSUNICIPIU, ACTMUNICIPIU	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 1789 persoane (prin chestionare tip) 	cantitativ-calitativă
aprilie –mai 2002: faza postcercetare, de extindere calitativă, prin investigarea azilanților dintr-un cămin de pensionari (20 de cazuri) și a 80 de bătrâni neinstituționalizați (prin jurnalul săptămânal, povestea vieții și alte instrumente)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 20 azilanți ▪ 80 de bătrâni neinstituționalizați 	calitativă
TOTAL	2720	

e) Dimensiunile principale ale cercetării:

- factorii subiectivi ai pensionării (PENSUBIECT)
- factorii obiectivi ai pensionării (PENSOBIECT): structura familiei, educație, ocupație anterioară, vârstă, religie, educație, stare civilă
- factorii obiectivi ai sănătății (SANOBIECT): calendarul bolilor, tipologia bolilor, reacția în fața bolii, prezența sau absența unei boli în prezent, prezența/absența consumului de alcool, dependența
- factorii subiectivi ai sănătății (SANSUBIECT)
- factorii obiectivi ai modului de trai (TRAIOBIECT): venit, locuință și anexe, cheltuieli, mediu rezidențial, capital relațional
- factorii subiectivi ai modului de trai (TRAISUBIECT)

f) rezultate ale cercetării (date comparative pe variabile cantitative)
PENSIONARI JUDEȚ URBAN-fără Alba-Iulia

	N		Mean	Median	Mode
	Valid	Missi ng			
VIRSTA	327	0	66,45	66,00	62
CHELT. ALIM.	284	43	1226021	950000	1000000
CHELT TOTAL/ GOSP	319	8	2404672	2000000	3000000
VENIT TOTAL / GOSP	319	8	2839032	2500000	3000000
TOTAL MEMBRI	301	26	2,72	2,00	2
CHELT ALIM PER	261	66	488811	400000	500000
CHELT TOTAL PE PERS	296	31	1010879	900000	1000000
RAPORT CHELT ALIM	253	74	,4771	,4737	,67
VENIT TOTAL_PERS	297	30	1159992	1000000	1000000

PENSIONARI JUDEȚ RURAL

	N		Mean	Median	Mode
	Valid	Missi ng			
VIRSTA	365	0	65,96	66,00	63
CHELT. ALIM.	353	12	838360	600000	1000000
CHELT TOTAL/ GOSP	356	9	2172351	1659000	2000000
VENIT TOTAL / GOSP	341	24	2767461	2390000,00	3000000
TOTAL MEMBRI	363	2	2,79	2,00	2
CHELT ALIM PER	351	14	327210	250000	100000
CHELT TOTAL PE PERS	354	11	879164	700000	500000
RAPORT CHELT ALIM	344	21	,4047	,3846	,50
VENIT TOTAL_PERS	339	26	1095367	850000	1000000

Interpretarea datelor:

- Interpretările le voi face doar la nivel univariat și fără referire la metodele statistice avansate.
- Vârsta medie a celor două populații nu diferă semnificativ, sugerând că nu putem vorbi de diferențe între pensionarii din mediul urban și rural după acest criteriu. Din punct de vedere sociologic avem și un avantaj din această situație, cele două populații putând fi comparate, *ceteris paribus*.
 - Cele mai multe nonrăspunsuri parțiale le avem pentru mediul urban la variabila cheltuieli alimentare, iar în mediul rural la venitul total pe gospodărie. Putem crede că aici sunt cele mai mari suspiciuni.
 - Pentru mediul urban, media cheltuielilor alimentare este de 1226021 lei/lună/gospodărie și de 488811 lei/lună/persoană. În mediul rural, media cheltuielilor alimentare este de 838360 lei/lună/gospodărie și de 327210 lei/lună/persoană. Într-o gospodărie țărănească se cheltuiește în medie pentru alimente cu aproape 32% mai puțin decât în una de la oraș. În fapt, procentul este totuși mic pentru că numeroși pensionari de la oraș au resurse suplimentare alimentare.
 - Observăm și o constantă a raportului cheltuieli alimentare pe persoană/cheltuieli totale pe persoană, în mediul rural este de 40%, iar în mediul urban de 47%.

e) Pensionarii țărani sunt sensibili mai economi, diferența venituri pe persoană-cheltuieli pe persoană, lăsându-le celor din urban aprox. 100000 lei/lună, iar celor din rural aprox. 300000 lei/lună.

f) rezultate ale cercetării (date comparative pe variabile calitative)

- în stânga în fiecare căsuță a tabelelor se găsesc datele pentru mediul urban⁵, iar în dreapta pentru mediul rural

în procente

P4. Dvs. personal considerați că oamenii în vârstă ...	de neprețuit, fiind foarte multă nevoie de ei		nu chiar așa de neprețuit, uneori fiind o povară pentru ceilalți		de cele mai multe ori o povară pentru ceilalți		NS/ NR
	1. erau în trecut	2. sunt în prezent	1. erau în trecut	2. sunt în prezent	1. erau în trecut	2. sunt în prezent	
1. erau în trecut	72,7	65,9	17,2	21,2	8,3	11,5	
2. sunt în prezent	42,9	19,5	35,0	53,2	19,9	25,5	

P5. Dvs. personal considerați că oamenii în vârstă sunt/erau văzuți de cei tineri	ca fiind de neprețuit		ca fiind nu chiar așa de neprețuit, uneori fiind o povară pentru ceilalți		ca fiind de cele mai multe ori o povară pentru ceilalți		NS/ NR
	1. în trecut	2. în prezent	1. în trecut	2. în prezent	1. în trecut	2. în prezent	
1. în trecut	66,9	59,1	23,9	25,0	8,0	14,6	
2. în prezent	35,1	14,9	36,0	5,7	26,2	33,1	

P6. Dvs. personal considerați că la ora actuală, în România	taxele pentru pensie plătite de cei care muncesc sunt prea mari		taxele pentru pensie plătite de cei care muncesc sunt potrivite		taxele pentru pensie plătite de cei care muncesc sunt prea mici		NS/ NR
	1. în trecut	2. în prezent	1. în trecut	2. în prezent	1. în trecut	2. în prezent	
	50,8	34,2	21,1	29,5	16,5	25,1	

P7. Pentru dvs. personal pensionarea este mai degrabă	o perioadă de liniște și odihnă		o perioadă din viață ca oricare alta, în care nu ești mai liniștit ca înainte		o perioadă din viață cu mai multe necazuri și neodihnă decât înainte		NS/ NR
	1. în trecut	2. în prezent	1. în trecut	2. în prezent	1. în trecut	2. în prezent	
	20,8	20,9	42,8	30,8	36,1	48,1	

P8. Față de perioada de dinainte de pensionare vă considerați mai degrabă	un om de care ceilalți au mai multă nevoie		un om de care ceilalți au nevoie la fel		un om de care ceilalți au mai puțină nevoie		NS/ NR
	1. în trecut	2. în prezent	1. în trecut	2. în prezent	1. în trecut	2. în prezent	
	26,4	23,6	44,2	41,2	28,8	34,1	

P9. După părerea dv. pensia (pensiile) dvs. este....	mai puțin decât trebuia să primiți după munca depusă		atât cât trebuie		mai mult chiar decât trebuia să primiți după munca depusă		NS/ NR
	1. în trecut	2. în prezent	1. în trecut	2. în prezent	1. în trecut	2. în prezent	
	87,2	88,5	10,4	9,3	0,6	0,5	

⁵ fără municipiul Alba Iulia

Interpretarea datelor:

Pensionarul din mediul rural este destul de apropiat ca percepție a pensionării de cel din mediul urban. Și unul și altul văd degradarea în timp a "prețurii" oamenilor în vârstă.⁶

Există unele linii de diferențiere între cei doi. Pensionarul din rural este mult mai catastrofic în ceea ce privește condiția prezentă a vârstnicilor. Astfel la itemul P4 avem pentru urban 42,5% prețuire, pe când ruralul vede doar o proporție de 19,5. O diferență semnificativă.

Tinerii din prezent nu mai au aceeași părere bună despre oamenii în vârstă, cred pensionarii. În trecut (care??), situația era chiar roză: prețuire foarte mare cred urbanii (66,9%), lucru cu care sunt de acord și pensionarii din rural (59%).

Taxele pentru pensie plătite de cei care muncesc sunt prea mari, cred aproape 51% din pensionarii urbani, dar numai 34% din rurali au aceeași părere. Totuși pensia este mai puțin decât trebuiau să primească pentru munca depusă, spun aproape la unison pensionarii (~88%).

g) rezultate ale cercetării (date comparative pe variabilele vârstă și venit, după anii din viață trăiți la oraș, de pensionarii din urban)⁷

Variabila **ani trăiți la sat** ne permite să verificăm o teorie a integrării care diferențiază membrii unei comunități după vechimea lor în așezare. Să vedem care este distribuția pensionarilor din urbanul mic al județului Alba.

V	Nr. ani trăiți la sat	%
1	0 ani	35 %
2	2-14 ani	7 %
3	15-24 ani	15,7%
4	>24 ani	42,3%

Remarcăm că trei sferturi din pensionarii urbani sunt cu rădăcini în mediul rural. Mai mult aproape jumătate dintre ei sunt crescuți și educați în rural.

În continuare vom realiza analize pe următoarele grupe ale variabilei de mai sus: nici un an trăit la țară (orașeni get-beget), între 6-23 de ani trăiți la țară și peste 23 de ani de viață la țară.

- nivelul de educație și vârsta pensionarilor care au trăit doar la oraș (107 cazuri valide):

Ani de educație			Vârsta		
%	Indicatori		%	Indicatori	
4 clase	12,3	Media =	<60 ani	31,8	Media =
8 clase	31,8	9,69	60-69 ani	35,5	95,72
10 clase	23,4	Mediana =	70-79 ani	23,4	Mediana =
12 clase	19,6	10	> 80 ani	9,3	64
14 clase	6,5	Modul = 8			Modul =
16 clase	5,6				58

⁶ O observație pe marginea datelor calitative din 2002: fără nici o excepție azilanții din studiul nostru au o părere negativă despre tinerii din ziua de astăzi și o părere bună despre modul lor de trăire a tinereții.

⁷ analiză doar pentru pensionarii din județ, exclusiv Alba Iulia

- nivelul de educație și vârsta pensionarilor care au trăit între 6-23 de ani (56 cazuri valide):

Ani de educație		Vârsta	
%	Indicatori	%	
4 clase	7,3	Media =	<60 ani
8 clase	34,5	9,81	32,1
10 clase	21,4	Mediana =	60-69 ani
12 clase	26,8	10	32,2
14 clase	7,1	Modul = 8	70-79 ani
16 clase	1,8		> 80 ani
			26,8

- nivelul de educație și vârsta pensionarilor care au trăit peste 24 ani la țară:

Ani de educație		Vârsta		
%	Indicatori	%		Indicatori
4 clase	15,9	Media =	<60 ani	15,6
8 clase	54,5	8,68	60-69 ani	39,2
10 clase	9,1	Mediana =	70-79 ani	35,6
12 clase	9,8	8	> 80 ani	9,6
14 clase	5,3	Modul = 8		
16 clase	5,3			
				66

Ce constatăm? Alături de confirmarea ipotezelor referitoare la influența mediului asupra educației (un număr mai mare de ani trăiți la sat înseamnă, de multe ori, și un nivel educațional mai scăzut) avem și date mai puțin banale, cum ar fi "tinerimea pensionării" celor care au trăit aproape toată viața la oraș, constatând cu "bătrânețea" pensionarilor care au trăit peste 23 de ani în rural. Astfel vârsta medie a primilor este de 65 de ani, iar a celorlați de 68 de ani. Modul este de 58 de ani la unii și de 66 de ani la ceilalți.

Referințe bibliografice:

1. Arber, S& Ginn, J (1991) *Connecting Gender and Ageing: a sociological approach*, Milton Keynes, OUP
2. Balikie, A (1999) *Ageing and Popular Culture*, Cambridge, OUP
3. Bourdelais, Patrice (1993); *L'âge de la vieillesse*, Odile Jacob, Paris
4. Brown-Slaughter, Valerie (1997); *The Elderly in Poor Urban Neighborhoods*, Garland Publishing, New York
5. Crompton, Rosemary (1993); *Class and Stratification*, Polity Press, Oxford
6. Cumming, E and Henry, W. (1961) *Growing Old: The process of disengagement*, New York, Basic Books
7. Estes, C. (1979) *The Aging Enterprise*, San Francisco, Jossey Bass
8. Estes, C. Swan, J. and Gerard, L. (1982) *Dominant and competing paradigms in gerontology: Towards a political economy of ageing*, *Ageing and Society*, 12: 151-164
9. Featherstone, M & Wernick, A (1995) *Images of Ageing*, London, Routledge
10. Featherstone, M and Hepworth, M (1993) *Images in Ageing*, in Bond, J. Coleman, P. and Peace, S. *Ageing and Society*, London, Sage
11. Giddens, Anthony (1997), *Sociologie*, CEU Press, București
12. Katz, S (1996) *Disciplining Old Age: The Formation of Gerontological Knowledge*, Charlottesville, UPV
13. Lee, Jason (1991); *Abstraction and Aging*, Springer-Verlag, New-York

14. Levet-Gautrat, Maximilienne; Fontaine, Anne (1987); *Gérontologie sociale*, PUF, Paris
15. Manheimer, Ronald J. (1994); *Older Americans*, Detroit
16. Marshall, Mary (1993); *Asistența socială pentru bătrâni*, Alternative, București
17. Moody, H (1998) *Aging, Concepts and Controversies*, Thousand Oaks, Pie Forges Press
18. Neugarten, D (1996) *Thea Meanings of Age*, Chicago, University of Chicago Press
19. Paillat, Paul (1986); *Vieillesse et vieillesse*, PUF, Paris
20. Philipson, C (1982) *Capitalism and the construction of Old Age*, London, Macmillan
21. Philipson, C (1998) *Reconstructing Old Age*, London, Sage
22. Poenaru, Maria (1998), *Politică socială și indicatori sociali*, ALL, București
23. Powell, J. and Biggs, S. (2001) *Bio-ethics and Technologies of the Self: Understanding Aging*, Journal of Medical Humanities
24. Powell, J.L. and Biggs, S (2000) *Managing Old Age: The Disciplinary Web of Power, Surveillance and Normalisation*, Journal of Aging and Identity
25. Quadagno, Jill (1999); *Aging and the Life Course: An Introduction to Social Gerontology*, McGraw-Hill, Boston
26. Raymond, Boudon-coord. (1997), *Tratat de sociologie*, Humanitas, București
27. Rotariu, Traian; Iluț, Petru -coord. (1996), *Sociologie*, Mesagerul, Cluj-Napoca
28. Spacan, Shirlynn; Oskamp, Stuart, -editors (1989), *The Social Psychology of Aging*, Sage Publications, London
29. Thévenet, Amédée (1989); *Le quatrième âge*, PUF, Paris
30. Townsend, P (1981), *The Structured Dependency of the Elderly: A Creation of Social Policy in the Twentieth Century*, in Ageing and Society, Vol.1., Nr. 1., pp.5-28
31. Walker, (2001) *Towards a Political Economy of Ageing & Society*, 1,2, 23-44